

Владимир В. Првуловић

*Факултет за међународну економију
Мегатренд универзитет, Београд*

Сања М. Вучковић

*Факултет за пословне студије
Мегатренд универзитет, Београд*

БАНКАРСТВО: УЗРОК ИЛИ БРАНА ОД ФИНАНСИЈСКИХ КРИЗА

Сажетак

У јеку најновијих дешавања на светском финансијском тржишту, после пропасти неколико великих финансијских конгломерата, актуелизује се старо питање о подвајању комерцијалног и инвестиционог банкарства. Показало се да су захуктали егзотични послови са хартијама од вредности били главни покретач финансијског краха и, с тим у вези, као решење намеће се раздвајање инвестиционих и комерцијалних банкарских послова. Главни аргумент је да се не сме дозволити да новац пореских обвезника поново лечи проблеме банака у приватном власништву, проблеме проузроковане лошим проценама и одлукама амбициозних менаџера. Указује се на чињеницу да кривце за кризу треба превасходно тражити у себичној људској природи, а не у одређеним еволутивним системима (као што је развијено финансијско тржиште). Рад се у првом делу фокусира на развој универзалног банкарства. Даље су указује на предности и мањкавости овог концепта, да би се у последњем делу сумирали оквири нових оштрих регулаторних прописа и препорука у овом сегменту финансијског тржишта. То је одговор на реалне економске губитке, с једне, и на притисак јавности, с друге стране.

Кључне речи: универзално банкарство, комерцијалне банке, инвестиционе банке, регулација, дерегулација, криза.

1. ПОЈАМ УНИВЕРЗАЛНОГ БАНКАРСТВА

Основне услуге комерцијалних, традиционалних или класичних банака, вековима уназад подразумевају примање различитих врста депозита од клијената и издавање кредита становништву и привреди у земљи и иностранству. Заједничка карактеристика свих традиционалних комерцијалних банака је у томе да су им депозити основни извор прихода, а издати кредити чине најзначајнију ставку активе. Наплаћујући вишу активну камату за издате кредитне и плаћајући нижу (пасивну) за примљене депозите, банке остварују разлику у цени која чини основни профит ових институција.

Некадашња улога банака временом се мења. Оне постају врло активан и у појединим земљама доминантан учесник на финансијском тржишту. Концепт комерцијалног банкарства, нарочито у ери индустријализације, пружа исувише мали маневарски простор за повећане апетите, како самих банкара тако и њихових клијената. Јавља се потреба за додатним изворима средстава. Спектар њихових услуга шири се сходно захтевима клијената, с једне, и природне тежње банке за стицањем што вишег профита, с друге стране.¹⁾

Савремене банке широм света данас нуде спектар услуга својим клијентима који се драстично разликује од послова традиционалних банака. Поред класичних банкарских, обављају послове са хартијама од вредности, дају консултантске услуге у вези са инвестирањем на финансијском тржишту, пружају помоћ око организовања емисије хартија од вредности, гарантују емисије, откупљују или само продају хартије емитената. Исто тако, активни су учесници у реструктурирању предузећа, промени власничке структуре, преузимању или спајању. Банке које се баве искључиво претходним набројаним пословима називају се инвестиционе банке. Уско су повезане са брокерско-дилерским пословима и активно тргују свим врстама хартија од вредности. Структуру њихове пасиве чине, поред сопственог капитала, претежно издате хартије од вредности или позајмљени капитал од других банака. Њихови најзначајнији клијенти су инвестициони и пензиони фондови, хец фондови, осигуравајућа друштва, бројне корпорације. Велики допринос популаризацији инвестиционих банака даје међународно регулаторно окружење окренуто процесима дерегулације последњих деценија, развој технологије у области ширења информација, као и несумњив напредак компјутерске технологије. Захваљујући

1) О тенденцијама у банкарству видети: Shelagh Heffernan, *Modern Banking*, John Wiley and Sons, 2005 или H.R. Machiraju: *Modern Commercial Banking, New Age International Limited*, 2008.

броју и разноликости услуга које нуде, многе данашње банке добијају назив „финансијски супермаркети“ или „one stop shops“ што недвосмислено описује да понуда на једном месту може задовољити апсолутно све финансијске прохтеве. Захваљујући овој чињеници која погодује како комитентима тако и банкама, банке све више развијају своје активности на финансијском тржишту афирмишући тиме концепт универзалног банкарства.

Универзалне банке су финансијске институције које се баве подједнако депозитно кредитним пословима са становништвом и привредом и пословима са хартијама од вредности. Имају доминантну улогу на финансијском тржишту заједно са осталим институционалним улагачима. Концепт универзалне банке има дугу историју и у многим развијеним земљама представља и једини модел пословања банака.²⁾ У мањем броју земаља, постојала су регулаторна ограничења за комерцијално и инвестиционо банкарство под заједничким кровом. Заправо, комерцијални и банкарски послови су дуги низ година били физички одвојени законским актима и није постојала могућност да иста банка обавља обе групе финансијских послова. Занимљиво је да су се у САД и у Европи односи између комерцијалног и инвестиционог банкарства потпуно различито формирали и развијали. Заједничко им је ипак то што је универзално банкарство набујало када су жеље банака за високим профитима постале важније од друштвених интереса и стабилних финансијских и економских токова. Због тога је прича о успону и паду универзалног банкарства неодвојива од судбина познатих пословних људи и банкара.

Универзално банкарство у Америци у протеклих деценију и по карактерисало је издвајање великих финансијских кућа, као што су Goldman Sach, AIG, Merrill Lunch, Morgan Stanley, Bear Stearis и Lexman Brothers које су врло успешно пословале све до финансијске кризе 2007. године. Након избијања кризе доживљавају различиту судбину. Неке су банкротирале (Lexman), неке су продате (Bear, Merrill, AIG), а Morgan Stanley и Goldman Sachs настављају да послују као комерцијалне банке. Заједничко за све банке је да су захтевале, а неке и добиле, помоћ од државе.

Чиме је било подстакнуто бујање универзалних банака у САД у последњих тридесетак година? Још је администрација председника Регана дозволила либералније односе на финансијском тржишту. Уместо владиних програма издавања кредита зајмопримцима с ниским дохотком, либерализација је заправо значила да се банка-

2) Видети више у, на пример: Carlos M. Pelaez i Carlos A. Pelaez, *Financial Regulation after Global Recession*, Palgrave Macmillan, 2009, поглавље 4, стр. 91-95.

ма допушта да се баве популарним и широко распрострањеним пословима кредитирања становништва. Банке су издавале претежно кредите осигуране хипотеком и временом цене кућа и станова почињу да расту. Банке прикупљене хипотекарне кредите сортирају у пулове сличних карактеристика и на основу њих издају дужничке хартије од вредности и даље их препродају на финансијском тржишту. Ово су основне карактеристике процеса секјуритизације непосредно пре избијања последње финансијске кризе. Да би се хартије што лакше и скупље продале на финансијском тржишту, неопходна је била репутациона потпора коју пружају рејтинг агенције. Наиме, најпознатије рејтинг агенције рангирају овакве инструменте као хартије веома високог квалитета и тиме њиховим издаваоцима омогућавају већи и бржи профит. Низак ризик хартије добијају на основу хипотека које су им у основи, а чија цена у међувремену рапидно расте. Напослетку, с падом цена некретнина читав процес се пирамидално урушава и оставља последице како на финансијску тако и на реалну област економског живота. Сумњиво пословање са егзотичним хартијама од вредности је на крају само Сједињене Америчке Државе кроз програм помоћи (ТАРП)³⁾ коштало око 400 милијарди долара. Последњих година води се оштра полемика о поновном увођењу формалне баријере између пословања комерцијалних и инвестиционих банака.⁴⁾

2. УНИВЕРЗАЛНО БАНКАРСТВО И ПРИВРЕДНИ РАСТ

Светска финансијска криза директно се повезује са великим финансијским конгломератима чије ризично пословање, нарочито у сектору са хартијама од вредности, постаје главна мета најновијих мера регулације.⁵⁾ Вероватно највећи критичар инвестиционог банкарства јесте утицајни Пол Кругман, професор економије и добитник Нобелове награде. Он указује на отуђеност савременог банкарства од својих корена и критикује „банкарство у сенци“ – одбојност банака да се баве традиционалним кредитно-депозит-

3) TARP – Troubled Asset Relief Програм је програм помоћи финансијским институцијама кроз куповину њихове проблематичне активе.

4) Своје виђење ових догађаја даје бивши шеф америчког Система федералних резерви у познатој књизи: Alan Greenspan, *The Age of Turbulence*, Penguin Press New York, 2007.

5) О различитим узроцима кризе видети, на пример: Ricardo Cabral, „A perspective on the symptoms and causes of the financial crisis“, *Journal of Banking & Finance*, бр. 37, 1(2013) или Владан Павловић и Исидора Љумовић, „Финансијска регулатива у САД као покретач кризе“, *Рачуноводство*, 53, 5-6/2009.

ним пословима и њихову опчињеност инвестирањем и хартијама од вредности. Он сматра да банкарство мора поново да буде „до-садно“, што значи да се регулацијом ограниче могућности да банке буду универзалне.⁶⁾

Велики број радова и истраживања указује на блиску везу универзалног банкарства, нарочито његовог инвестиционог дела, и привредног раста. Само велике (или синдикализоване мање банке) у могућности су да подрже захтеве за великим износом финансијских средстава који је потребан корпорацијама за капиталне инвестиције. На пример, у периоду снажног индустријског развоја САД (почетак XX века) изражена банкарска концентracија (тј. мала конкуренција између банака) заправо је допринела расту и није, што би се на први поглед помислило, успорила развој науштрб банкарских профита.⁷⁾ Својом репутацијом и поверењем које уживају у јавности, велике банке имају могућност да без већих напора уведу и подстакну трговину новим инструментима.⁸⁾ Универзалне банке омогућавају настанак и ширење финансијских иновација иницијално за институционалне клијенте, али ови финансијски инструменти врло брзо постају популарни код осталих учесника на финансијском тржишту и тако доприносе развоју читавог друштва. Треба издвојити инструменте заштите (хеџинга) на девизном тржишту као финансијску иновацију намењену мултинационалним компанијама која бива брзо и лако прихваћена од стране осталих учесника. Пословање немачких банака крајем XIX и почетком XX века било је претежно оријентисано на привредна предузећа са којима се ствара врло близак однос и међусобно поверење. Последично, смањују се трошкови прибављања информација о предузећима и на тај начин се осветљава пут неповерљивој штедњи да се лакше мобилише.

Банке су у ситуацији да темељно сагледају пословање предузећа, да одаберу боље и лошије инвестиције и да, уз те информације, много једноставније привуку капитал. У Енглеској је структура финансијског система била више окренута пословима са хартијама од вредности и није постојала тако блиска веза са предузећима као што је био случај у Немачкој. Посвећеност немачких банака корпоративном сектору у великој мери објашњава много бржи раст

6) Paul Krugman, *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*, W.W. Norton and Company New York, 2009.

7) Kris James Mitchener и David Wheelock, „Does the structure of banking markets affect economic growth? Evidence from U.S. state banking markets“, *Explorations in Economic History*, бр. 50, 2/2013.

8) Jan Schilbach, *Universal banks: Optimal for clients and financial stability*, Deutsche bank research, Internet, http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000296976.pdf, 30/06/2013.

индустријске производње у овој земљи пре Првог светског рата. Компаративна анализа са америчким финансијским системом такође потврђује већу посвећеност индустријском развоју и указује на мање системске проблеме финансијског сектора у Немачкој. За разлику од банкоцентричног немачког, амерички финансијски систем је више окренут тржишту хартија од вредности, првенствено акцијама које су углавном биле у поседу становништва. Ово представља разлог више у прилог чињеници да је немачки финансијски систем кроз смањење информационе асиметрије и преко веће корпоративне контроле у предузећима оумуглавао ефикаснију алокацију средстава. Развијено америчко тржиште хартија од вредности је, с друге стране, афирмисало већи ниво диверсификације као основе за смањење ризика улагања.⁹⁾

У актуелној светској кризи истраживање Дојче банке (*Deutsche Bank*) указује да су највећи губитак претрпеле високо специјализоване банке, било да су се бавиле само инвестиционим или само комерцијалним банкарством, а да су универзалне банке имале мање финансијске проблеме од њих. И даље се консолидују, али су претрпљене штете и губици првенствено резултат лоше пословне политике менаџмента и лоших одлука.¹⁰⁾ У другом истраживању, у основи је потврђена претходна хипотеза, с тим што су лоше одлуке менаџмента приписане државном власништву у пропалим немачким банкама.¹¹⁾ У склопу тезе о доприносу развоју земље, занимљиви су резултати истраживања које емпиријски доказује да су универзалне банке од 1989. до 2012. године финансирале пројекте ризичнијих и уједно знатно продуктивнијих корпорација од оних које су финансирале комерцијалне банке. Такође, постоје докази о већој ефикасности пословања универзалних банака и њиховом израженом утицају на дисперзију прихода у САД.¹²⁾

Претходни аргументи још једном указују на позитивне стране универзалног банкарства, указивањем на везу између финансијског развоја и привредног раста и развоја. То што је нека банка развијена или укључена у корпоративне токове или у инвестирање у хартије од вредности, не значи унапред да је тај финансијски си-

9) Ross Levin, „Financial Development and Economic Growth“, *Journal of Economic Literature*, American Economic Association, 2/1997, стр. 717-718.

10) Jan Schilbach, *Universal banks: Optimal for clients and financial stability*, Deutsche bank research, Internet, http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000296976.pdf, 30/06/2013.

11) Diemo Dietrich i Uwe Vollmer, „Are universal banks bad for financial stability? Germany during the world financial crisis“, *Quarterly Review of Economics and Finance*, бр. 52, 2/2012.

12) Daniel Neuhann i Farzad Saidi, *The Rise of the Universal Bank: Financial Architecture and Firm Volatility in the United States*, <http://w4.stern.nyu.edu/finance/docs/pdfs/Seminars/123f-saidi.pdf>, 30/06/2013.

стем лош и склон избијању финансијске кризе. Финансијски систем, иако један од најважнијих и најзначајнијих система у држави, ипак представља само (један) сегмент развоја укупне привреде.¹³⁾

Треба имати у виду специфичности малих земаља, пошто одређена правила која важе у великим државама не важе за мање привреде. Тако се указује на чињеницу да је за мале привреде важно да задрже мање традиционалне банке, пошто ће се у њима пре и лакше испоставити да су веће банке „превелике да би пропале“ и да су изражена претња финансијској стабилности.¹⁴⁾

Да ли је један од мотива банкарског улагања у предузећа повећање привредног раста? Насупрот претходном разматрању, има ставова да би било наивно банкарском развоју приписивати било какве заслуге за привредни развој. Ако до тога и дође, то је само случајна последица себичног понашања банака. Ако се има у виду рани развој америчког банкарског система, нарочито кроз пословање Ј.П. Моргана и Рокфелера, увиђа се огроман утицај који банке врше на компаније, како директно тако и преко политичког лобирања. Податак о 126 директорских позиција у 89 компанија који су Ј. П. Морган и његова банка имали, јасно указује на велику моћ коју ужива мала група људи. Савременици ових догађања указују на свемоћ групе олигарха који кроје и прекрајају законе и прописе по својој мери. Већ је напоменуто да и чувени Глас-Стигелов закон више настаје као последица приватних превирања него нужног јавног интереса. Кроз своје политичко-родбинске везе, Рокфелер лобира за овај закон (иако ће и његова банка трпети последице) с циљем да уништи свог конкурента, о чему је већ било речи. Дакле, лични мотиви, осветољубивост, љубомора, грамзивост, похлепа и незаситост некада су много већи покретачи реформи и закона него било који друштвено оправдани фактори.

3. НЕИЗВЕСНА БУДУЋНОСТ: РЕГУЛАТИВА И ПРЕПОРУКЕ

Регулација се често критикује као непотребно мешање бирократије у економске токове и као последица порива државне администрације да управља свиме, па и економијом. При томе се заборавља да потреба за државном регулацијом произлази и из неких објективних околности. Пракса је показала да се често економске

13) Сами аутори претходне анализе указују на ограничен утицај само финансијске структуре на укупан развој земље.

14) Francesco Vallascas i Kevin Keasey, „Bank resilience to systemic shocks and the stability of banking systems: Small is beautiful“, *Journal of International Money and Finance*, бр. 31, 6/2012.

теорије заснивају на нереалним претпоставкама и да се оптимални привредни резултати не могу остварити ако се све препусти тржишту.

У неким гранама привреде влада ограничена конкуренција, тј. тржишна ситуација која се карактерише постојањем само једног предузећа (или неколико предузећа) које снабдева тржиште (монопол или олигопол). Често и држава својим акцијама омогућава стварање оваквих ситуација јер, на пример, одобрава патенте као искључива права на неки проналазак и тиме подстиче иновације, али, са друге стране, конкуренцију на тржишту чини мање савршеном. Некада је и целисходно да у одређеној области постоји само неколико предузећа јер то чини производњу ефикасном (баријере улазу омогућавају постизање економије обима заштићеним предузећима).

Такође, постоји одређен број чисто јавних добара које појединац бесплатно користи и готово је немогуће да се искључи из уживања у тим добрима (све и да то жели), али чији укупни трошкови превазилазе користи које би појединац имао да направи такво добро. У таквим ситуацијама је неопходна активност и улагање државе.

Исто тако, кад год приватна тржишта нису вољна да пруже одређени производ или услугу, чак и у ситуацијама када су трошкови њиховог обезбеђења нижи него што су појединци спремни да плате, постоји тржишна несавршеност, а таква тржишта се називају непотпуна јер понуђачи немају интерес да пруже широк опсег понуде робе или услуга. Ово је чест случај у области пружања осигурања или одобравања одређених кредита.

Администрације развијених земаља су одлучно реаговале одмах по уочавању размера кризе, у другој половини 2008. године. Предњачиле су САД, а развијене земље Европе и Азије углавном су пратиле потезе Америке. Интервентне мере би могле да се поделе у неколико група. Прву чине мере усмерене ка повећању ликвидности: централне банке и министарства финансија су спровеле изузетно експанзивне мере монетарне и фискалне политике, како би предупредили суноврат кредитне активности из приватних извора. Друго, предузете су мере ка спречавању банкротстава, како предузећа, тако и финансијских институција – процењено је да би дошло до слома реалне и финансијске економије у случају пропасти крупних корпорација и банака. Треће, спроведене су мере фокусиране на сегмент стамбених кредита, првенствено подстицањем банака да умање кредитно оптерећење финалних корисника

кредита. Четврто, са временским помаком, предлажу се нове мере финансијске регулације.

Након бројних парцијалних мера за спасавање финансијског система, предлога, савета и правилника, Сједињене Америчке Државе у јулу 2010. године, делом на основу Вокерових правила¹⁵⁾ који се тичу банкарског трговања, доносе закон о финансијској реформи (*Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act*) којим се у потпуности регулише читав финансијски систем. Поред банака, осигуравајућих кућа и пензионих фондова, закон регулише и рејтинг агенције као и друге сегменте финансијског система. Најзначајнија промена у смеру ригорозније контроле банака је Вокеово правило о ограничавању шпекулативних трансакција које су идентификоване као главни узрочници финансијске кризе и потом рецесије. Наиме, комерцијалне банке могу се бавити трговином хартија од вредности у своје име, као и улагањем у хец фондове и остале приватне фондове само до 3% сопственог капитала (*proprietary trading*¹⁶⁾). Изворно, Вокер је предложио низ строжих ограничења, али нису сви предлози и преточени у закон. Тако је правило првобитно сугерисало потпуну забрану улагања комерцијалних банака у инвестиционе послове у своје име, али се ипак, под политичким притисцима и притисцима разних интересних група – модификовало.

У погледу одвајања инвестиционог и комерцијалног банкарства, нови закон се пореди са Глас-Стигеловим законом из 1933. године. Док је на снази био стари закон, дешавале су се парцијалне, али не и глобалне турбуленције на финансијском тржишту. Крајем осамдесетих година криза на берзанском тржишту није погодила комерцијалне банке, као што банкарска криза почетком деведесетих није погодила тржиште хартија од вредности. То говори у прилог тези да раздвајање два вида банкарског пословања доноси диверсификацију на глобалном финансијском тржишту и умањује ризик финансијске кризе. Разлог више за раздвајање лежи и у чињеници да су у последњој кризи интегрисане банке инфинцирале једна другу и пренеле заразу у светске оквире.

Није згорег осврнути се и на политичке утицаје и притиске при увођењу било каквих новина и закона од стране регулаторних

15) *Паул Волцкер*, амерички економиста и бивши председник Фед-а, а од 2009. године у саветодавном телу председника Барака Обаме.

16) *Proprietary trading* означава трговину хартијама од вредности коју банка обавља у своје име и за рачун стицања сопственог профита, а не у име и за рачун клијената. Ова трговина се сматра ризичним делом банкарског пословања и више доприноси волатилности профита.

власти на финансијском тржишту. У универзалном банкарству то поприма озбиљније импликације јер су у овом случају удружени интереси скоро свих учесника: комерцијалних и инвестиционих банака, пензионих фондова, осигуравајућих друштава, инвестиционих фондова. Раздвојени интереси и институције ипак немају тако велику преговарачку снагу, а имају мање финансијских могућности и мотива за лобирањем и политичким притисцима.

Међутим, најновији закон у САД наилази на бројне критике. Сматра се да ће америчке банке бити у инфериорнијем положају у односу на конкурентске иностране банке које немају такву врсту ограничења, што може да доведе до нелојалне конкуренције. Нил и Вајт указују на опрез при анализи актуелне регулације у САД и указују на могуће последице које се сада не могу сагледати. Могуће је, према њиховим речима, да неке нове финансијске иновације заобиђу строжи регулаторни оквир и иницирају неку нову кризу, кризу чија се обележја сада не могу замислити.¹⁷⁾

У ЕУ донедавно су глави регулаторни токови одвијали у складу са препорукама формулисаним у тзв. Базелским стандардима. Банкарском пословању су се наметали строжи захтеви за капиталом, ликвидношћу и леверицом путем Базел III стандарда чија је имплементација у току. Повећање захтева за капиталом и регулација његове адекватности, као и остала ограничења, уведена су у циљу смањења моралног хазарда менаџера великих банака. У ЕУ су у последње две године, после много напора и преговора, утврђени оквири европска банкарске уније. Пред крај 2014. године почиње да функционише банкарска унија у ЕУ, у којој ће Европска централна банка директно надгледати око 130 институција, а посредно, преко националних супервизора, и свих 6000 институција.

Уместо предложеног скоро потпуног подвајања комерцијалног и инвестиционог банкарства, постоје предлози да се увезде строга супервизија инвестиционих банака, јер би свака подела могла да донесе више штете него користи финансијском систему. Базелски стандарди су заправо алтернатива подвајању јер својим строгим критеријумима и захтевима за капиталом, који расте у складу са преузетим ризиком у активи банке, представљају регулацију управо инвестиционе (критичне) гране банкарског пословања, али без потребе за формалним раздвајањем.

У поређењу са увођењем Глас-Стигелевог закона 1933. године, када је износ капитала код инвестиционих банака драстично опао, а економски раст ипак настављен, ефекти најновијег регу-

17) Larry Neal i Eugene White, „The Glass–Steagall Actin historical perspective“, *Quarterly Review of Economics and Finance*, бр. 52, 2/2012, стр. 112.

латорног процеса биће видљиви тек после извесног времена. Да ли ће утицати на смањење трансакција на тржишту капитала, поскупети капитал, повећати или смањити финансијску стабилност и економски раст – остаје да се види у будућности. Потребно је извесно време како би се предложене мере и изгласани закони имплементирали и још више времена како би се ефектуирали и показали своје добре и лоше стране. Већ сада има оштрих критичара ове регулативе и сматра се да ће она довести само до осеке капитала и мање расположивог новца за инвестирање предузећа.¹⁸⁾

Тешко је одредити праву истину и једног кривца за последњу финансијску кризу и поред драматичних економских последица. Био је то сплет околности и дешавања који су у интеракцији довели до разорних догађаја. За почетак ће страдати универзалне банке, делимично и због тога што јавност жели да се нешто радикално промени, да изгледа како се проблеми решавају у корену. При томе, превиђа да су у кризи увек људи, а не системи, главни кривци. Будућност ће показати да ли ће тешки окуви у ногама финансијског система моћи да предупреду избијање наредних криза и да ли ће стати на пут себичној и грамзивој страни људске природе или су закони и регулатива и овом приликом покуцали на погрешна врата.

ЛИТЕРАТУРА

- Allen, Bill, Chan, Ka Kei, Milne, Alistair i Thomas, Steve, „Basel III: Is the cure worse than the disease?“, *International Review of Financial Analysis*, бр. 25, децембар 2012.
- Cabral, Ricardo, „A perspective on the symptoms and causes of the financial crisis“, *Journal of Banking & Finance*, бр. 37, 1(2013).
- Dietrich, Diemo i Vollmer, Uwe, „Are universal banks bad for financial stability? Germany during the world financial crisis“, *Quarterly Review of Economics and Finance*, бр. 52, 2/2012.
- Greenspan, Alan, *The Age of Turbulence*, Penguin Press New York, 2007.
- Heffernan, Shelagh, *Modern Banking*, John Wiley and Sons, 2005.
- Krugman, Paul, *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*, W.W. Norton and Company New York, 2009.
- Levin, Ross, „Financial Development and Economic Growth“, *Journal of Economic Literature*, American Economic Association, бр. 2/1997, стр. 717-718.
- Mitchener, James, Kris i Richardson, Gary, Does “Skin in the Game” Reduce Risk Taking? Leverage, Liability and the Long-Run Consequences of New Deal Banking Reforms“, *Explorations in Economic History*, рад прихваћен за обја-

18) Bill Allen, Ka Kei Chan, Alistair Milne i Steve Thomas, „Basel III: Is the cure worse than the disease?“, *International Review of Financial Analysis*, бр. 25, децембар 2012.

- вливање, Internet, www.sciencedirect.com.proxy.kobson.nb.rs:2048/science/article/pii/S001449831300017X?np=y, 04/07/2013.
- Mitchener, Kris James i Wheelock, David, „Does the structure of banking markets affect economic growth? Evidence from U.S. state banking markets“, *Explorations in Economic History*, бр. 50, 2/2013.
- Neal, Larry i White, N.Eugene, „The Glass–Steagall Act in historical perspective“, *Quarterly Review of Economics and Finance*, бр. 52, 2/2012.
- Neuhann, Daniel i Saidi, Farzad, *The Rise of the Universal Bank: Financial Architecture and Firm Volatility in the United States*, <http://w4.stern.nyu.edu/finance/docs/pdfs/Seminars/123f-saidi.pdf>, 03/07/2013.
- Павловић, Владан и Љумовић, Исидора, „Финансијска регулатива у САД као покретач кризе“, *Рачуноводство*, 53, 5-6/2009.
- Pelaez, M. Carlos i Pelaez, A. Carlos, *Financial Regulation after Global Recession*, Palgrave Macmillan, 2009.
- Schilbach, Jan, *Universal banks: Optimal for clients and financial stability*, Deutsche bank research, Internet, http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_ENPROD/PROD000000000296976.pdf, 03/07/2013.
- Tabarrok, Alexander, „The Separation of Commercial and Investment banking: The Morgans vs. The Rockefellers“, *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, бр. 1/1998.
- Vallascas, Francesco i Keasey, Kevin, „Bank resilience to systemic shocks and the stability of banking systems: Small is beautiful“, *Journal of International Money and Finance*, бр. 31, 6/2012.
- Volcker, Paul, Ring-fencing banks is not enough, The Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/9561624/Paul-Volcker-ring-fencing-banks-is-not-enough.html>, 03/07/2013.
- Walter, Ingo, „Universal banking and financial architecture“, *Quarterly Review of Economics and Finance*, бр. 53, мај, 2/2013.

Vladimir V. Prvulovic, Sanja M. Vuckovic

BANKING: A CAUSE OF OR DEFENSE AGAINST FINANCIAL CRISES

Resume

Basic services of traditional banks imply receiving different types of deposits from clients and granting household and corporate loans in the country and abroad. A common feature of all traditional commercial banks rests with the fact that their deposits are the main source of revenue, and granted loans are the most important item of assets. The former role of banks has changed over time. Apart from standard banking operations they started dealing with transactions with securities, provision of consultancy services as regards investing in financial market, provision of assistance in organizing securities issuance, guaranteeing issuance, buying up or just selling issuers' securities. In addi-

tion, they are active participants in companies restructuring, change in ownership structure, takeovers or mergers. Banks that are exclusively engaged in the abovementioned activities are called investment banks. Universal banks are financial institutions that deal with both deposit and credit transactions, household and corporate, as well as with transactions with securities.

In the U.S., shortly after the Great Depression, policy makers were trying to overcome the churning financial market, especially in the banking sector. During the thirties, the well-known *Glass–Steagall Act* entered into force and completely prohibited the commercial banks from dealing in securities. The said act remained in force until the seventies of the XX century when the commercial banks started to exert increasing pressure in order to abolish it. In 1999, the act was completely abolished by the *Gramm–Leach–Bliley Act*. Thus, a new era of universal banking officially started in America.

Throughout its history, German banking has never had legal separation of commercial and investment banking. The concept of universal banks has always existed there as the only form of banking operations. British banking has always operated with a very clear distinction between traditional and investment banks, although no legislation has ever been imposed that demanded such concept. It was not until the eighties of the XX century, in the process of more pronounced deregulation, that British banks started operating as universal financial institutions.

The global financial crisis is directly linked to large financial conglomerates whose risky transactions, especially in the securities sector, have become the major target of the latest regulatory measures. Over the past decades investment banks have taken very high risks in securitization transactions, one of the major offspring of deregulation process that has prevailed in the financial market during the XX century and in the beginning of the XXI century. The slogan «too-big-to-fail» has become popular, describing the existence of big and important financial institution, like some investment banks, which are incorporated in many sectors of the economy to such an extent that their bankruptcy would threaten the entire economy. However, despite the fact that universal banking is a major culprit of the current crisis, or just one of the factors in an unfortunate set of circumstances, one should not ignore the benefits that also result from this concept and, in general, from the financial market innovations. A large number of papers indicate a close relationship between universal banking, especially its investment part, and economic growth. Contrary to the previous standpoint, there are views according to which it would be naive to attribute any economic development credits to banking development. Should this occur, it will

only be an accidental result of banks' self-interested behavior. According to the universal banking concept, conflict of interest arises by definition since it is very hard to differentiate banks' activities in the interest of clients from activities in banks' own interest. Universal banks can come into conflict of interest by dealing with securities on the one hand and with deposits on the other hand. Finally, universal banking is inevitably associated with moral hazard in the professional literature. This is due to the fact that investment banks' venture capital is funded (partly) from insured deposits guaranteed by the state, while guarantees are also provided by the central bank as a lender of last resort.

After a number of partial measures to rescue the financial system, as well as proposals, advices and rulebooks, the United States adopted the law on financial reform in July 2010. The most significant change towards stricter supervision over banks is Volcker Rule on limiting speculative transactions that have been identified as the main causes of financial crisis and then of the recession. In September 2011, the proposal of the banking sector reform was developed in the UK, and the most important change concerned the idea of fencing or separation (*ring fence*) that announced a completely new era for the British banks' operations. Traditional banking operations with households and small businesses will be completely separated from the core banking activity. Main regulatory trends in EU take place in accordance with recommendations formulated in the so-called Basel standards. Stricter requirements for capital, liquidity and leverage are imposed on the banking operations through the Basel III standard whose implementation is underway. The future will show whether strict regulation of the financial system will be able to prevent outbreak of the next crises, or the laws and regulations have again knocked on the wrong door.

Key words: universal banking, commercial banks, investing banks, regulation, deregulation, crisis.

* Овај рад је примљен 21. новембра 2014. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. новембра 2014. године.